

Abonamentul

Pentru monarhie:

Pe an 6 fl., $\frac{1}{2}$ an
3 fl., $\frac{1}{4}$ an 1 fl. 50 cr.

Pentru străinătate:

Pe 1 an 18 frcs., $\frac{1}{2}$
an 9 frcs., $\frac{1}{4}$ an
4 frcs. 50 cm.

Fóea apare în fie care
Sâmbătă.

Unitatea

Fóe bisericescă-politică.

Insertiuni

Un șir garmond:
o dată 7 cr., a dóua órá
6 cr., a treia órá 5 cr.,
și de fiesce care publi-
cațiune timbru de 30 cr.

Tot ce privesce fóea,
să se adreseze la red-
acțiunea și Admini-
strațiunea **Unității**
în
Blaș.

Anul IX.

Blaș 4 Novembre 1899.

Numărul 44.

Sinódele protopopesci.

Mai mult ca ori când, importanța sinódelor nóstre protopopesci iese la ivélă chiar în zilele acestea, când cestiuni vitale se impun spre seriósă desbatere tuturoră cu durere de ném și de biserică.

În organismul nostru bisericesc sinódele acestea sînt tot atâtea zale, cari încheie în aceeași catenă preoțimea noastră de la sate cu cercurile dátătoare de ton și conducătoare. Și sînt nu numai importante pentru viața noastră bisericescă, ci hotărîtore chiar, de óre ce voința cercurilor conducătoare numai atunci se pôte valida în deplina ei valóre morală, când ea corêspunde cerințelor clerului rural, și éráși preoțimea de la sate află indoit motiv de însuflețire, când dorințele ei află călduros rêsunet în inima celor, ce puși sînt de D-zéu să guverneze biserica Spiritului Sfint.

În fața sinodului, ce se apropie, importanța sinódelor protopopesci e mai pe sus de ori ce indoiélă.

Preoțimea noastră de la sate, se adună sub conducerea protopopului tractual, ca împreună să discute și să desbată durerile și aspirațiunile lor, temerile și nădejdiile de puteri dátătoare, și tóte acestea să le pună în rostul conducătorului tractual și a unui delegat ales din sinul lor, pentru ca ei să le spună și să le lámurêscă în fața măritului sinod. Ast fel sinodul nu este

de cât expresiunea aspirațiunilor și a durerilor ce residă în inima clerului nostru întreg; ast fel clerul nostru participă în mod mijlocit la înse-și conclusele sinodului.

Nu va puté nimeni să se plângă în contra acestor conclusuri, și cel din urmă preot, va puté să aibă mângâierea, că a contribuit și el în mod mijlocit la hotărîrile sinodului archidieceșan.

În sinódele protopopesci discusiunile sînt cu desevîșire libere; fie care își pôte desvolta ideile după cea mai intimă a sa convingere. Divergențele de păreri se vor asimila, minoritățile și singuraticii vor trebui să se plece în fața curentului predominant.

În sinodul archidieceșan înse, desvoltarea liberă, individuală a părerilor încetéză. Membrii sinodului nu vor vorbi numai în numele lor, ci în numele acelora, cari i-au trimis pe ei. Ale lor aspirațiuni au să le represinte, ale lor dureri să le desfășure în fața sinodului, care va face din aspirațiunile tuturoră o singură sintesă, ridicată prin aprobare la valóre de drept pentru întreg clerul și poporul archidieceșan.

Cu cât va fi mai aprofundată desbaterea cestiunilor vitale — autonomia, subvenționarea preoțimei, ajutorul de stat, etc. — în singuraticile sinóde protopopesci, cu atât putem nădăjdui un rezultat mai îmbucurător, cu atât aducerea concluselor din sinodul archidieceșan va fi mai ușoră și mai sigură.

Pentru că nu putem înțelege, că după o desbatere seriósă și aprofundată clerul nostru să nu ajungă la concluse, să nu zicem chiar identice, dar la ori ce cas mult aseménătore. Nu putem înțelege, pentru ce unii nu ar vedé pericolul, unde alții îl vedé; nu putem înțelege pentru ce unii ar privi cu indolență și nepăsare la lucruri, cari pentru alții însemnă cestiuni de viață și esistență.

Nu putem înțelege — și nu vom înțelege nici o dată. Pentru aceea, convinși, că preoțimea noastră rurală, își exprimă cea mai intimă a ei convingere prin rostul delegaților, cu încredere și nădejdi de bine privim în fața sinodului, în care se vor ventila cestiuni de importanță atât de hotărîtore.

După rapórtel, ce primim, sinódele protopopesci, cari s'au ținut până acum denótă o identitate de idei fórté îmbucurătoare în ce privesce cestiunile cele mai cardinale atât de des ventilate în colónele publicisticele nóstre.

Și acéstă identitate de idei o primim drept bun augur, drept nunțiu de îmbărbătare în fața sinodului apropiat.

Dorim din inimă, că indentitatea acésta de idei să cuprindă teren din ce în ce mai vast, în cât mandatarii tractelor protopopesci să nu-și piérdă timpul în discuții reciproce, ci tóte forțele, să fie concentrate în aceeași direcțiune.

Feuilleton.

Tragedia Calvarului.

Tăcerea lui Isus.

Și Pilat, încă și mai convins despre nevinovăția lui Isus și despre mărima lui morală, avu curajul să zică archiereilor:

„Nici o vină nu afă întru acest om.“¹⁾

Se pôte închipui ce vifor a stîrnit între căpeteniile preoților acéstă declarație a lui Pilat. Tóte obositórele lor uneltiri și le vedeau prăbușindu-se. Învinirile, strigătele, clevețele de tot soiul încep din noă.²⁾ Înversunarea creștea mereu.³⁾ Întrégă viața lui Christos, tóte vorbele, tóte lucrările lui sînt cernute prin ciurul urei și al violențel. Din întreg traiul lui atât de nevinovat și plin de fapte milostive, nimic nu rămâne nepăngărit de acești dușmani plini de otravă, nimic nu rămâne nemânjit de murdăria gurii și de fiera inimii lor. Pilat însuși, din ce

în ce tot mai creștin, cu tóte că se hotărîse ca să se păzescă de a intra în vre o bănuială, se uita înmărmurit la acéstă isbucnire a Jidovilor. În sfârșit, ne mai putendu-se stăpâni, se întorse cătră Isus pe care îl aduseră lângă el, și îi zise:

„Aū nu aūđi câte mărturisesc asupra ta?...¹⁾ Nimica nu rêspondi?... Vedí, câte mărturisesc aceștia?...²⁾

Și Isus nu rêspondea la nici un cuvint, cât se mira diregétorul fórté.³⁾

Pilat nu cunoscea pe Dumnezeu și nu scia că, în ceasul acesta, asupra consciinții lui Isus apésau greū tóte fărădelegile lumii, nu scia că Isus tăcea, copleșit și încercat, din pricina că, mai pe sus de persóna lui Pilat, vedea stând vecinica dreptate. Pilat nu era jidov, și de aceea nu putea să scie că acum se implinia, nu în chip, ci în cea mai spălmîntătoare realitate, porunca mare și înfricoșată a lui Moise: „Și va pune Aaron, archiereul, mânil sale pe capul țapului celui viū, și va mărturisi peste el tóte fărădelegile fiilor lui Israil, și tóte nedreptățile lor, și

tóte pécatele lor, și le va pune pe capul țapului celui viū, și-l va slobođi prin mână de om gătit — a nume spre acésta — în pustie. Și va lua țapul peste sine nedreptățile lor în pămînt necăleat... Și cel ce va slobođi țapul cel osebit spre slobođire, va scálda trupul său cu apă!!! Pilat nu era creștin, și deci nu înțelegea sublimitatea și vitejia celor ce, în fața ocărilor și defaimel, nu își deschid gura.

Și de aceea se mira Pilat fórté.

Eū sînt bărbatul care vedé ticăloșia mea, zicea întru sine dumnezeescul invinuit, sub loviturile toiagului mániei Domnului. „Luatu-m'au, și m'au dus la întunec, și nu la lumină... întru mine aū întors mână sa tótă ziua“. Mânia lui mă împrejmușce ca un zid; încunjuratu-m'au cu fiere și cu durere... De ce să grăiesc? Când aș striga și glăsni, gura mea ar fi astupată, ruga mea neascultată.²⁾ — Și reamintindu-și, în strivita inimă, aceste întunecóse vedeni ale proocului, se gândia la apostolul Petru, care și acum plângea, aducându-și aminte că același apostol avea să scrie óre când, pentru a cuceri

¹⁾ Luca, XXIII. 14.
²⁾ Mat., XXVIII. 12.
³⁾ Luca, XXIII. 5.

¹⁾ Mat., XXVII. 13.
²⁾ Marcu. XV. 4.
³⁾ Mat., XXVII. 14.

¹⁾ Levit., XVI. 21--22, 26.
²⁾ Plâng., III. 2--8.

ne scusa, ori am fi fricoși, dar așa vine vorba, că n'avem ce face, dacă și între împrejurările deplorabile, ba tocmai miserabile, ce ne cuprind și în cari ne aflăm, sîntem chiar siliți a face front respectabilei noastre laicime, înțelegînd sub laici în primul loc inteligența noastră română unită, carea lucră și cu pîna în cestiunile ce ating biserica noastră. — Am zis în corînd din Nrul 40 al „Unirei“, că nu e o ironie a sortii, cînd adevărat de mult ne interesăm de cauzele bisericii, în cât de dragul cel mare sîntem pe aci a o rupe bucăți. Și ore nu e așa? Nu sîntem amenințați cu desbinare în cas dacă nu vom apîra autonomia noastră, (ca și cînd nu o am apîra)? Nu sîntem amenințați noi clerul român, că în cas, dacă nu ne vom apîra drepturile garantate în lege, atunci laicii vor fi români neuniți (ca și cînd nu le-am apîra)? Și mă rog această e vorbă mare, vorbă de care ai să îți cont. dacă nu voesci o neunire mare!? Căci ore nu e un ce de sine înțeles, ca clerul, bietul cler, sîracul cler, mult huiduitul și desprețuitul cler să lupte din răspuț să jertfescă tot ce pîte, să jertfescă chiar și ceea ce nu are, pentru că . . . vai Dîmne! eram să zic mai mult de cât dîră ar fi iertat, eram să zic, ce ar fi displicut laicimei, mai bine zis laicilor, cari s'au designat pe sine înșiși de corifei în . . . apoi ce vă mirați? da, în ale bisericii! Dar spargă-mi-se capul, de ce cu pîtră în mine (cel nevinovat și drept!!!), dar eu totuși voi spune-o, căci nu pot tăce. Pentru ca acei 2—3 domni să se pîtă lauda mai tîrziu prin cafenele și prin nex causalbasat pe principiile accentuării marilor principii — în foi, că uită mei, cum s'a spîriat cel biet popă! O, sîracul ce popă! E de compătimit, căci e un inedit (acesta e un cuvînt nou de salon), strigă numai pe el, că fuge și mai bucuros se face neunit român de cât catolic ungar, numai să stăm noi bine în spinarea popilor, căci sînt neînvețați și fricoși, tremură și de umbra lor!

Oh! nu așa dlor laici! Preotul român unit de azi — har bunului Dumnezeu — și nu cafenelelor, — mulțămîta bunei mame, care l-a crescut și pe carea nici o dată nu o desprețuesce, e pe un nivel de cultură, cât dacă e vorbă să susțină luptă — dar luptă adevărată, luptă eroică — față cu cel străin de nîmul și biserica sa, își scie desvolta forțele, e capace a lupta cu armele științei și a deșteptării, cu tîta inima sa romînescă; ér dacă așa vine rîndul, ca să lupte și contra celor de o credință și limbă, dacă e vorbă, ca să-și apere demnitatea de preot (mă rog să înțelegă dîii 2—3 laici această expresiune) față de cari o scîi prea bine batjocori și o dejosesc cu predilecțiune, apoi să scie, că noi preoții români uniți nici o dată nu vom lăsa, ca ori cine să fie acela să ne facă de povestea lumii, să apîrem de lași în apîrarea scumpei noastre biserici!

Destul am fost huiduiți, prea mult am fost batjocoriți, tot într'una am fost desprețuiți de spectabila noastră inteligență, ér noi . . . am tăcut . . . și érași am tăcut, . . . mai apoi am suferit. Dlor advocați români, dlor medici români, dlor funcționari români etc. etc. dlor români! Spuneți DVoastră, că nu am fost cruțatori pîna la estrom față de inteligența noastră laică; spuneți DVoastră, că nu ne-am închis ochii și am tăcut cînd am vădut nenumărate lucruri, de cari rîdea

străinii?! Spuneți, nu v'am retăcut erorile, nu am fost indulgenți, pentru că unii și-au uitat de sîngele și numele lor cel frumos românesc?! Spuneți, că ore dat'am noi în vileag tîte escesele și faptele neromînesce ale unor dîi români, de și ar fi fost în gradul suprem demni de batjocorire în publie? Spuneți, ce rîu v'am făcut noi clerul? Aû dîră pentru că nu fie care din cler e slugă plecată dlor laici, aû dîră pentru că nu te laudă un biet popă așa pe cum ai dori, sau nu se face mai prost de cum e? . . . Dlor laici, dlor laici inteligenți! Vă rog și vă rogăm cu toții, să cumpeniți starea lucrurilor, să deschideți urechile și inima, cînd vă cerem, ajutorul în apîrarea bisericii noastre! Ni-e mamă comună, ni-e mamă bună, ne-a dat nenumărate favoruri și bunătăți, să nu fim noi fii ei atît de nepăsători, încât să ne certăm noi între noi, pentru ca în certa noastră ea să piéră! Oh nu, nu!

Cu toții avem datorințele noastre, între cari primul loc îl ocupă s. mamă Biserica și apîrarea ei contra inamicului. Oh, dlor laici, cari aveți credință în Dumnezeu, nădejde într'un viitor mai fericit, iubire de biserică, nîm și confrate, nu băgați samă de risul sarcastic al unor dîi, cărora lipsesc aceste frumoșe virtuți, oh nu! ci să întindem brațul nostru spre unire în luptă, ca să vadă inamicul, că și noi sîntem și vrem să fim, dar nu umbre, ci ómeni, dar nu desprețuiți, ci în urma luptelor eroice respectați, nu de batjocura lumii, ci de exemplariul forței și a virtuții.

Eû mă légân în patul dulcelor iluziuni, că în curînd voiú avé fericirea de a vedé înșirîndu-se în luptă unită clerul și laicii, ca frați nedespărțiți și va înceta între noi ori ce discordie, dând loc dulcelor armonii frățesci. Vom vedé! — Ér noi clerul român unit să ne vedem și pîna atunci de treburile noastre.

Este convocat sinodul archidieceșan. Un lucru, care ne împle inima de bucurie nespun de mare. Fratele Hubic își exprimă durerea, că în celelalte diecese sufragane nu s'a convocat sínóde diecesane. Laș mîngăia pe fratele Hubic, dar nu-l pot decât cu speranța dulce, că și noi vom avé dîră parte de fericirea confrăților archidieceșani, căci și noi dorim sinod diecesan, ér bunii nostri conducători se vor îndura a satisface dorinței doioșe a fiilor lor.

Este convocat sinodul archidieceșan. Cerculariul convocator pune în primul loc aniversarea jubileului de 200 ani a Unirei noastre cu mama Roma. Oh, cum saltéza inima mea de bucurie, cînd vîd realizîndu-se barêm în parte una din ideile mele cele plăcute! A iubila, și a iubila un act atît de măreț! Să nu mă bucur, să nu mă mîngăiú? Am proiectat cînd-va această iubilaré să se facă și prin sínóde diecesane (V. Nr. 40. din 1898) și sînt în deplină credință, că atunci cînd eû am proiectat, înțelepciunea bunilor nostri părinți deja a hotărît-o. Dar bucuria mea, că vîd iubilînd! Numai puțin aș voiú să zic la aceste iubilări. Nu voiú să influințez sinodul, căci sînt mult mai neînsemnat. — dar o rugare, care nu e numai a mea, ci e a nenumăraților confrăți preoți, e o postulațiune a timpului, e o recerînță, carea cu greú pîte fi denegată. „Unirea să fie un ziar cotidian“. Încă în 1896 (Nrii 39. 41. 42. al „Unirei“) am făcut

această propunere, indicînd pe scurt și unele modalități, prin cari s'ar puté realiza dorul atît de ferbinte al clerului român unit. Un ziar român catolic! Să scîi, că în tîta ziua te cercetéza un amic bun și mai pe sus de tîte: sincer, să nu te veselesci?!

Tot în cadrul acestui punct vine rezolvarea marelui cestiuni a întroducerii cîlindariului gregorian în provincia noastră bisericescă. Numai cel preocupat, și cel ce ca „Telegraful Român“ face dogmă din cîlindar ar puté fi contrar acestei inovății nu numai de mult și de mulți dorită, ci în urma progresului științelor astronomice chiar pretinsă, căci stelele de și compleșante — totuși nu pot umbla pe voia unor rémași de științelor. (Acésta am proiectat-o asemenea în Nrul 40. 1898.)

Un monument întru amintirea s. Uniri și a strămoșilor. (V. acelaș număr). Nu în pîtră, nu mauzoleu, nu, nu, căci sîntem sîraci și în sîrăcia noastră trîbue să ne uităm și la sîrăcie. Un monument întru adevér și demn și folositor (sîntem de așa, că aceste două idei trîbue să le combinăm): fond pentru salarisarea preoților, ca să ne binecuvinte nepoții și strănepoții nostri și în mormînt, că am avut inimă pentru ei, pe cum binecuvîntăm noi pe moșii și strămoșii nostri, căci aû avut inimă pentru noi susținînd cu atîtea lupte și jertfe și abnegațiune de sine credința și limba.

Și aci am ajuns la al doilea punct al Ven. cercular convocator, adevărat la congruă, un monument măreț al Unirei. Modalități sînt multe, aflarea cărora o lășăm în grija membrilor sinodului.

Al treilea punct e autonomia. Da, autonomia.

Nici o cestiune nu avem noi atît de ardătoare și vitală, ca autonomia. Aici se stabilesc drepturile noastre, aici chemăm noi cu dragoste frățescă pe laicii nostri la lupta comună, de ajutori în lupte, de soți în suferințe, de sprijinitori în pericle, aici . . . aici avem noi să arêtăm, că sîntem și vrem să fim. — A avé autonomie separată provincială, pe cum ne dá drept chiar și legile civile, e o recerînță, un postulat a desvoltării spiritului în lupta sa pentru subsistintă, un postulat a principiilor adevărat filosofice și creștine, o pretinde dreptul iuridic, de care se bucură fie care persoană esistentă, privată sau iuridică (cum e Biserica). Acésta e cererea, ba chiar pretensiunea noastră a tuturor, acésta o reclamă timpurile și împrejurările și noi clerul român din provința noastră metropolitană de Alba-Iulia și Făgăraș!

Cu încredere în prudînța rară a P. S. nostru Mitropolit, cu speranță în bunăvoința, iubirea de Biserica și adheșiunea către cler a fitorilor membri sinodali și mai pe sus de tîte cu ochii ridicați la ceriú către Părintele de sus privim și așteptăm lucrările sinodului archidieceșan. De Dumnezeu, cărmuitoriul naiei sînte — ca dorințele noastre să fie bineprimite în urechile și inimile celor, ce vor avé problema gréa de a se pronunța pentru prima óră în cestiuni de momentuositate estraordinară. Să speram în Dumnezeu și să ne rugăm lui cu tîta ardórea. Dîmne ajută!

Măgureanu.

SUPPLEMENT LA NUMÉRUL 44.

Reflexiuni ocazionale.

A) Cu privire la „autonomie“.

1. Biserica fiind un aședămint dumnezeesc: organismul aceleia nu atrnă de la voia oamenilor, pe cum atrnă de la voia oamenilor organismul aședămintelor omenești, ci numai de la voia pozitivă a Îtemeiătorului ei dumnezeesc. Din care cauză, organismul bisericii nici nu se poate schimba, ci trebuie să perdureze nealterat, până la sfârșitul veecurilor. Pentru aceea Sfântia Sa Papa Leone XIII în constituțiunea sa „Sapientiae christianae“, dechiară categoric, că „Ad hanc ecclesiae constitutionem, quam nemo mortalium mutare potest, actio est accomodanda vitae.“

2. Dar fiind că lucrurile lui Dumnezeu sînt perfecte: din organismul dumnezeesc al bisericii trebuie să rezulte și deosebirea dintre *superiori* și *supuși*, pentru că dacă în biserică, la prima vedere, nu s'ar pute deosebii superiorii de supuși, biserica, dintre toate societățile ar fi cea mai imperfectă. Și fiind că conform canonului dogmatic (Sess. XXIII. Can. VI.) al Conciliului Tridentin: „Si quis dixerit in ecclesia catholica non esse hierarchiam divina ordinatione institutam, quae constat ex episcopis, presbyteris, et ministris: anathema sit“: de sine urmază, că în biserică, totă puterea Ordului și a jurisdicțiunii fiind concredută „Hierarchiei“, — mireni, ca supuși, nu își pot aroga și-e și în biserică nici un drept, nici în ceea ce privește *puterea ordinului*, nici în ceea ce privește *puterea jurisdicțiunii*.

3. Și fiind că demnitatea fiesce cărei societăți se estimează după scopul propriu al fiesce căreia în particular; ăra scopul suprem al bisericii este fericirea večnică, carea este și scopul final al omului; pe când scopul societății civile este binele ori fericirea temporară a omului: de sine urmază, că pe cum scopul societății civile e propriaminte mijlocul ajungerii scopului suprem al bisericii: biserica, ca o societate de ordine superioară, nu poate fi subordonată statului, pentru că alt cum însuși scopul suprem ar fi subordonat mijloacelor, ci conform voiei pozitive a Îtemeiătorului ei, trebuie să fie *independentă* de la ori ce putere lumescă. Și în „Independența“ această a bisericii, în sfera competenței sale, de ori ce putere lumescă, culminează și „Autonomia“ bisericii.

4. Dacă dară *mireni*, fie aceia de ritul grecesc, fie de ritul latin, vreă să presteze „Autonomiei“ bisericii serviciu folositor: interesarea lor de cauză numai așa va fi salutară și conform firii bisericii, dacă mireni, în cas de lipsă, vor sări întru apărarea bisericii, spre a combate și delătura tot, ce ar avé tendința de a se știrbi „Independența“ această a bisericii. — E fals aceea, că mireni, în cadrul constituțiunii hierarhice a bisericii n'ar avé nici un indemn de a se interesa de biserică, pentru că începând de la organismul dumnezeesc al bisericii, nu este acel articol de credință, ori învățatură morală a bisericii, care să nu formeze obiectul interesării tuturor acelor, cari și lucrăză mântuirea în sinul bisericii. — Cui nu-i pasă de aceea, că se hulesc învățăturile salutare ale bisericii, că i-se confiscă drepturile, și activității independenței hierarhiei i-se pun pedeci continue: acelaia nu-i pasă

nici de onorea lui Dumnezeu, nu-i pasă nici de mântuirea proprie. Dar unul ca și acela nu e nici membru viu al bisericii, cu atât mai puțin anteluptător adevărat al cauzei lui Dumnezeu. — Biserica a fost „autonomă“ și „independentă“ și pe timpul „catacumbelor“, când milioane de martiri au sigilat cu sângele lor „constituțiunea hierarhică“ a bisericii, carea înse, „autonomiștii“ de astăzi, și latini și greci de o potrivă, sub titlul „esigenții timpului“, vreă să o espună eventualităților unei *esperimentări* cu atât mai periculoase, cu cât, și unii, și alții, seduși de eufonia unor frase bombastice, nici nu visază, că prin *esperimentările* sale acestea, cum se despăie biserica, în Ungaria, de unicul fundament al existenței sale. Dar acesta, pe cum zice Papa Leone XIII în constituțiunea citată, nu înseamnă a urma auctoritatea legitimă, ci a o răsturna aceea: „Non pauci, fallaci studio permoti, aut, quod magis esset vitio, aliud agentes, aliud simulantes, non suas sibi partes assumunt. Res in ecclesia geri suo ipsorum iudicio atque arbitrato vellent usque eo, ut omne quod secus agitur, moleste ferant, aut repugnanter accipiant. Hi quidem inani contentione laborant; nihilo minus, quam alteri reprehendendi. Hoc enim non est sequi potestatem legitimam, sed praevertere, simulque magistratum munia ad privatos rapere, magna cum perturbatione ordinis, quem Deus in Ecclesia sua perpetuo servandum constituit, nec sinit a quoquam impune violari.“

5. Absurdă e dară tendința acelor mireni, și contrarie constituțiunii hierarhice a bisericii, cari, din sfera jurisdicțiunii bisericesci, dimpreună cu așa numitele „afaceri fundamentale“, vră să tragă în sfera competenței sale, toate acele afaceri ale bisericii, cari, pe cum le caracterizează dinșii, au „referințe lumesci“, pentru că, de cine să ține guvernarea bisericii, de acela se ține, cu drept exclusiv, și dispunerea peste mijlocele necesare, și de la aceea, căroră le-a concredut Christos toate afacerile guvernării bisericii, nu se pot subtrage nici unele dintr'acele. Pentru aceea Papa Piu VI. în Bulla Sa dogmatică „Auctorem fidei“, a și osândit propusățiunea următoare a pseudosinodului de la Pistoia: „Propositio affirmans abusum fore auctoritatis Ecclesiae transferendo illam ultra limites doctrinae, ac morum, et eam extendendo ad res exteriores, et per vim exigendo, id quod pendet a persuasione et corde, sum etiam multo minus ad eam pertinere exigere per vim exteriorem subjectionem suis decretis, — Quatenus indeterminatis illis verbis extendendo ad res exteriores notet velut abusum auctoritatis Ecclesiae, usum eius potestatis acceptae a Deo, qua usi sunt ipsimet apostoli in disciplina exteriore constituenda et sancienda, — Haeretica“. Și constituțiunea această, ca dogmatică, se referesce și la cel de ritul grecesc.

6. Când dară conciliul nostru Provincial I. Tit. II. Cap. III. (pag. 33.) a proclamat „autonomia provinciei gr. cat. de Alba-Iulia și Făgăraș, independența aceleia și de la jurisdicțiunea ori cărei alte provincie bisericesci, și atrnarea ei singur și imediat de la S. Scaun Apostolic: această numai atăta înseamnă, că Provincia noastră, cu ajutorul lui Dumnezeu organizată și constituită deja pe așa base canonice, cât S. Scaun Apostolic în 19 Martie 1881 a putut demănda, și a și

demăndat, ca decretul de constituire ale aceleia „ab omnibus ad quos pertinet inviolabiliter observentur“, — Provincia noastră, zic, fără *violarea* acestui organism al său, nu se poate constitui și organiza *pe altă basă* de nou, de cât cum e organizată deja: dar nu și, că pentru cazul, dacă catolicii de ritul latin din Ungaria, ceea ce să nu o permită Dumnezeu, din nefericire și-ar elupta și-e și un organism bisericesc străin de constituțiunea hierarhică și de originea dumnezească a bisericii universale: și Provincia noastră bisericescă, să fie îndreptățită a și submina baza existenței sale, spre a și elupta și ea *asemenea* organism și constituțiune așiderea străină de constituțiunea hierarhică și de origine dumnezească a bisericii universale, pentru că și Conciliul nostru Provincial I. Tit. I. cap. I. (pag. 3.) se provocă la acele cuvinte ale Apostolului (I. Cor. III. 11.) unde zice, că alt „temeiū nimene nu poate pune, a fară de cel ce este pus, carele este Isus Christos“. — Dar pentru această porțiune a turmei lui Christos, carea este provincia noastră, nu poate fi lucru indiferent, ceea ce fac catolicii de ritul latin din Ungaria, ca așiderea o porțiune conspicuă a turmei cuvintătoare a lui Christos, pentru că, pe cum se pronunță Piu VI. în laudata sa constituțiune dogmatică de mai sus: „Non unius tantummodo, alteriusque dioecesis periculum agitur: universa Ecclesia quacumque novitate pulsatur.“

7. Și din această privință numai aceia pot face imputări Arhieriei noastre, pentru că participă și ei la conferințele Episcopilor catolici ai Ungariei, cari și în cele bisericesci sînt conduși de spirit cu totul străin de spiritul bisericii. De la provincia noastră delătură a nume Arhieriei noastre desastrul atunci, când conlucră, ca desastrul amenințător, să se delatureze de pe întreg orizontul catolicismului Ungariei. Nu și-ar iubi biserica acela, carele în cele ale catolicismului, de și de alt rit, n'ar face cauză comună cu cel altă catolici din țară. Pe cum dară în toate cauzele de interes comun, așa și în afacerea independenței bisericii, și ast fel a autonomiei în particular, se cuvine, ca Arhieriei de ambele rituri să se consulteze între sine pentru statorirea *principiilor de urmat*, pentru că, în ceea ce privește organismul așa numit „autonomic“ al bisericii, și respective *subiectul jurisdicțiunii bisericesci*: tot ce e prejudicios pentru latini, trebuie să fie prejudicios și pentru greci; și tot ce e prejudicios pentru greci, trebuie să fie prejudicios și pentru latini, pentru că atât latini, cât și grecii catolici din Ungaria, sînt mlădițele aceleia și vițe dumnezeesci, cari numai până atunci pot vegeta și aduce rod de viață, până ce, ca nise crengi ale bisericii universale, vor fi nutrite de acela și suc vital al viței noastre Christos.

8. Totă întrebarea autonomiei bisericesci a catolicilor de ambele rituri din Ungaria, în stadiul ei actual, culminează dară într'aceea, că îndreptățită e ăre, mișcarea pornită între catolicii de ambele rituri din Ungaria, pentru eluptarea *independenței jurisdicțiunii bisericii*, și ast fel a *libertății bisericii*, ori ba? Până ce *subiectul auctorității bisericesci*, Hierarchia, nu și poate valoră misiunea sa fără obstacule și independent de puterea lumescă în toate direcțiunile, și până

ce credincioșii, sub conducerea hierarhiei, nu-și pot desvolta viața religio-morală independent de la amestecul puterii lumesci în treburile lor interne, în cât adecă sînt creștini catolici, pînă atuncî biserica catolică în Ungaria, nu se pôte zice de simplaminte *liberă*. Ast fel precisându-se întrebarea, e evident, că mișcarea catolicilor de ambele rituri din Ungaria, pentru eluptionea *libertății* bisericii, și a valorării acelei „autonomii“, în urmarea căreia, credincioșii de ambele rituri, în cele bisericesci să nu atërne de la alții, de cât numai de la aceia, cărora, din voia pozitivă a dumnezeescului întemeiator al bisericii, le este concedută și le compete exclusiv guvernarea bisericii, — nu numai că e îndreptățită, dar catolicii de ambele rituri tot o dată sînt chiar avertați la sprijinul împrumutat, întru ajungerea unui scop atât de sfînt și salutar, pentru că dacă se va eluția o dată bisericii această libertate și independență: atât catolicii de ritul latin, cât și catolicii de ritul grecesc și vor puté valora aședămintele sale propriu așa, că și catolicii de ritul grecesc să se bucure de prosperarea vieții religio-morale a catolicilor de ritul latin în cadrul organismului lor propriu, dar și catolicii de ritul latin să se bucure de prosperarea noastră a catolicilor de ritul grecesc în cadrul organismului nostru provincial, adevărindu-se ast mod zisa Pontificelui Piu IX. din constituțiunea „*Romani Pontifices*“, că adecă: „*Fidei unitas cum legitimorum rituum varietate optime consistit, ex quibus imo maior in Ecclesiam ipsam splendor et maiestas mirifice redundat.*“

9. Alta este tuse întrebarea, că măsurile adoptate atât din partea catolicilor de ritul latin, cât și din partea Românilor greco-catolici din Ungaria, în afacerea „autonomiei bisericesci“, sînt ore proporționate și corăspundătoare acestui scop, ori ha? Spre a se puté rezolvi întrebarea corect, este de sciut, că din statutul organic al congresului autonomie a catolicilor de ritul latin din 1870—71. s'a făcut deja „*tabula rasa*“ prin aceea, că, cu Prea Înalta Resoluțiune a Maestății Sale de la 29 Nov. 1895., elaboratul congresului din 1870—71 s'a remis congresului actual cu aceea „*hogy azt a változó viszonyokra való tekintettel, valamint az Engem megillető legfőbb kegyuri és felügyeleti jogok s a római katolikus egyház szervezelmének szigorú szem előtt tartásával, újabb megfontolás alá vegye, és kellő módosítás után jóváhagyás végett újólág hozzám terjessze fel.*“ ér din „Regulamentul organic autonomie“ prelucrat în 18 și 19 Iunie 1875 prin congresul mixt Archiepescan pentru Provincia noastră, pentru aceea s'a făcut éráși „*tabula rasa*“, pentru că, abstragînd de la aceea, că acest proiect de Regulament, cu paține modificări accidentali, fiind un „*fac-simile*“, ca să nu zic estras al elaboratului latinilor din 1870—71, sórtea aceluia nu o pôte încungiura nici acesta: Provincia noastră bisericescă într'aceea, și de atuncî, cu abateri de la acest proiect de regulament organic, s'a constituit deja autonomicesce pe basa unui organism canonic, cuprins în conciliul provincial I. ținut ce e drept încă în 1872, dar în urmarea sancționării Pontificie din 19 Martie 1881, publicat și intrat în vîgore numai la anul 1882, cărnua tot în 1882, i-a urmat apoi și conciliul provincial II. așiderea provédut cu clausula sancționării Pontificie din 1 Oct. 1884, așa, în cât re-

sultatul mișcărilor autonome ale Românilor greco-catolici din Ungaria, sînt cele două concilii provinciale, a căror *valore canonică* nu se pôte trage la îndoială, pe când rezultatul mișcărilor autonome ale catolicilor de ritul latin din Ungaria, pînă astăzi este numai elaboratul comisiunii de 27 membri esmiși din congresul constituant actual. — Și fiind că cu acest elaborat al comisiunii de 27, nu este cu putință să se identifice nici Măritul Cor al Episcopilor catolici de ritul latin din Ungaria; e lucru chiar, că cu un așa elaborat nu pot fi solidari nici Archiepescii nostri de ritul grecesc.

10. Înse, ca despre valoarea internă a acestui elaborat al comisiunii de 27, ca proiect de organism, să ne putem forma un ore care concept, e destul, să esaminăm cu de amăruntul §-ul 1, carele ca punct de mănecare sună așa: „Az 1848: XX. törvény-cikk 2. szakasza alapján, Ó Felsége az apostoli király, mint fő kegyúr legkegyelmesebb felhívása következtében, a magyarországi római katolikusok az ezen szervezeten foglalt, vagy annak hatáskörébe vonandó ügyek intézésére önkormányzati szervezetet létesítenek, melyben az odatartozó ügyek az egyházi és világi elem közös részvétele és befolyása mellett intéztetnek.“ Din ce rezultă, că: a) basa de drept din carea isvorese autonomia contemplată în elaboratul comisiunii de 27 este §. 2 al Art. XX. de lege din 1848; b) că conform acestui elaborat catolicii Ungariei acceptéză basa această și-și croesc un organism autonomie propriu; d) că catolicii Ungariei, nu din propriul lor indemn o fac această, ci la provocarea Maestății Sale, ca patron suprem; e) că de sfera de competență a acestui organism autonomie se țin, nu numai afacerile enumerate în însu-și statutul organic, ci și acele, cari s'ar mai trage încă în sfera de competență a aceluia-și și mai târziu; f) că afacerile aceste vor fi de a se rezolvi cu concursul și influința comună a elementelor bisericesci și lumesci, va să zică, nu așa, pe cum întemeiatorul dumnezeesc al bisericii, a dispus, să se pertracteze și rezolvéscă cauzele bisericii sale.

11. Într'acest chaos de idei, mai caracteristic este, că comisiunea de 27 acceptéză ca isvor de drept pentru biserica catolică, principiul depus în § 2 Art. XX. din 1848, carele sună așa: „E hazában törvényesen bevett minden vallásfelekezetekre nézve különbség nélkül tökéletes egyenlőség és viszonyosság állapittatik meg.“ — Unde este de însemnat, că de și acest § se referese numai la *sectele recepte*, érá religiunea catolică, amésurat conceptelor de drept public de pe atuncî, în Ungaria a fost: „*avita, haereditaria, constitutionalis, non recepta religio*“ totuși și pentru cazul dacă §-ul din întrebare s'ar referi aceea și la biserica și religiunea catolică, — catolicii Ungariei ne-preocupați, numai atuncî ar face serviciu vrednic de numele lor de „*catolici*“ bisericii catolice, dacă s'ar servi de tóte mijlocele constituționale pentru propulsarea injurei, ce i-se face prin acest paragraf bisericii și religiunii catolice. Ce pôte fi a nume mai injurios pentru biserica catolică, de cât ca biserica, acest aședămint dumnezeesc, acest institut al mântuirii, carele cu tot dreptul se geréză și de „*sola salvifica*“, cu un cuvînt această „*întărire a adevărului*“ (I. Tim. III. 15), să se pronunțeze de *absolut egală* întru

tóte cu sectele eretice câte s'au recipiat deja și se vor mai recipia încă? Și comisiunea de 27 nu numai că nu are nimica contra acestei *degradări* a bisericii catolice, ci chiar *degradarea* această o consideră de acel *principiu*, din carele isvorese tóte drepturile acelei autonomii monstruóse, carea se edifică și respective se intenționéză a se edifica pe un așa fundament. — Apoi, că cu așa ceva Archiepescii nostri de ritul grecesc, nu vreș să fie solidari: nu numai că nu pôte ingera nici o mirare, ci aceea ar fi de mirat, dacă cu așa ceva s'arafia solidariu măcar și numai unul dintre toți vrednicii Archiepescii catolici de ritul latin din lumea catolică întregă. Asta a nume nu însemnă a consolida biserica și a-i eluția independența, ci a o sugruma cu totul, a o umili și a o distruge subminându-i fundamentul esistenței. Asta nu însemnă a se lupta pentru biserica, ci a se lupta contra bisericii. — Ast fel nu e mirare apoi, că prin o așa confusiune de idei, în Ungaria se răsörnă tóta ordinea hierarhică și economia statorită de Christos întru guvernarea bisericii, răpind la sine frînele guvernării aceia, partea căreia este *ascultarea* și *subordinațiunea* datorită auctorității bisericesci legitime, și sub pretextul *libertății* împingînd biserica într'o nouă servitute, carea nu o a îndurat încă nicăirea pe suprafața pămîntului. Dar alt cum încă: *jurisdicțiunea* în afacerile bisericesci, atribuită organismului autonomie, saș ar fi *jurisdicțiune bisericescă*, saș ar fi *jurisdicțiune lumescă*. Dacă s'ar zice, că ar fi să fie *jurisdicțiune bisericescă*: atuncî așa numita „*autonomia*“, ar răsurna tot *dreptul canonic*, carele pe mireni nu-i consideră de capaci de *jurisdicțiune bisericescă*. Érá dacă s'ar zice, că *jurisdicțiunea* atribuită organismului autonomie contemplat în elaboratul comisiunii de 27, ar fi să fie *jurisdicțiune lumescă*: atuncî, în loc să se emancipeze biserica prin acel organism, de sub influința puterii lumesci și să-și elupte libertatea și independența ce-i compet „*jure divino*“, — însu-și statutul organic i-ar crea bisericii o stare de servitute și mai grea și mai nesuferibilă, mai virtos dacă statutul organic referitor, inarticulându-se, pe cum se intenționéză, și între legile țării, biserica sub controla continuă a guvernului, ca esecutor al legilor patriei, în numele *libertății*, nu s'ar puté mișca mai mult, de cât numai între marginile §§-lor, cari i-ar fi croit congresul autonomie constituant. Alt cum din *principiu* răsurnătoare, ce alta pôte resulta de cât numai răsurnare, disordine și perire totală?!

12. În acest stadiu al cauzei, pe lângă tóte că Sinodul diecesan nu e competent a decide cauza „*autonomiei*“ în formă și cu putere de *statut diecesan*, pentru că Sinodul diecesan, starea inaugurată prin Conciliul provincial, alt cum încă nu o pôte strămuta, va fi totuși salutar, că întrebarea autonomiei să se cernă și în Sinod diecesan, pentru că lămurirea ideilor într'o afacere de atâta importanță, va contribui mult pentru răsfirarea nedumeririlor de cari sînt agitate spiritele, mai virtos din cauza, că unii nefiind în chiar cu *subiectul* *jurisdicțiunii* bisericesci, érá alții nefiind deplin orientați față de *constituțiunea* dumnezeescă a bisericii, — nesprijiniți de nime, și unii, și alții, ușor pot da dintr'o extremitate într'alta. Dar alt cum încă Sinódele diecesane nu sînt numai

de aceea samă, că în acelea să se aducă legi ori statute nouă, ei și pentru ca preoții auzind instrucțiunile salutare ale Arhiepiscopului lor, din graiul viu al aceluia, să primescă norme sigure de urmat întru deșteptarea și îndreptarea credincioșilor săi. Referitor la acesta Conciliul nostru provincial I. Tit. III. c. IV. zice, că: „Episcopii din timpurile cele mai vechi se îndatinară a aduna a dese ori pe preoți, mai virtuos pe cei puși în păstoria sufletelor, cu să le dea îndreptări salutari, să asculte părințește dorințele lor, să corogă smintelele, ce ar fi de cores, și cu consiliul lor să decidă și să promulge cele ce ar fi spre binele dieceșei; împlinind ast fel dirigătorii păstorului.“ Alt cum e lucru știut, că conform dispunșăunilor canonice, în Sinódele dieceșane, a fară de Episcopul nu are nime vot decisiv.

B) Cu privire la „subsidiul de stat“.

1. Basa de drept a sumelor, ce se resolvesc preoților greco-catolici aplicați în sfera păstoririi sufletesei din vistieria statului întru întregirea provisorie a congruei acelora, e §. 1. al Art. XIV. de lege din 1898, carele sună așa: „A latin, görög és örmény szert. kath. lelkészek jövedelmének (kongruájának) kiegészítése jelenleg rendezés alatt lévén, míg ezen rendezés be nem következik, ezen lelkészek közül a legszűkebb anyagi viszonyok között levők jövedelmének ideiglenes kiegészítésére a törvényhozás az állampénztárban megfelelő külön összeget fog felvenni.“ — De aici se vede, că: a) sumele resolve și respective resolve, nu au caracter de subsidiu, ci de întregire a congruei preoțesci; b) că întregirea acesta a congruei preoțesci din budgetul statului, e numai provisorie, până atunci, până ce congrua se va regula definitiv; c) că întregirea acesta provisorie numai pentru aceea se votează din vistieria statului, pentru că afacerea regulării congruei, stă încă sub pertractare și deliberare; d) că întregirea acesta provisorie a congruei, preoților greco-catolici li-se pune în prospect chiar așa, pe cum se pune aceea și în prospect și preoților de ritul armén, și celor de ritul latin, și prin urmare, dispunșăunea acesta a legii întru aceea și măsură îi atinge și interesază pe toți preoții catolici din țară, ori de ce rit sa fie aceea.

2. Legea nu face amintire despre subsidiu arbitrar, ci statorind două categorii de congrue preoțesci: a) conform § 4 se întregesc la 1600 corone congrua conserisă a aceluși preot, carele pe lângă 8 clase medii, are cel puțin 3 ani de Teologie; b) conform § 5 congrua preoților fără ast fel de calificățiuni, se întregesc la numai 800 corone, până atunci, până ce nu își vor procura și ei calificățiunea îndreptătorie la congrua de 1600 corone.

3. Conform § 6 al legii, se recere, ca respectivul, spre a i-se întregi congrua, să fie cetățen al statului.

4. Conform § 7 nu e îndreptătit la întregirea congruei acel preot, carele prin sentință valabilă e judecat la perdere de oficiu (hivatalvesztés), ori pentru ceva delict moral derogator statului preoțesc, sau pentru ținuta contrară statului, s'ar fi declarat de vinovat fie prin sentință judecătorească penală, fie pe cale disciplinară.

5. Procedura disciplinară conform §§ 8 și 9 se recunoșce a se ține de sfera de

competință a Ordinariatului, așa înse, că dacă Ordinariatul l'ar absolve totuși de sub acuză pe acel preot, despre carele ministrul de culte și instrucțiunea publică, pe basa dovedilor ce-l staă la dispunșăune, este convins că e vinovat: acestuia ministrul îi va nega întregirea congruei, dar Episcopului îi sta în voe a dovedi nevinovăția preotului său, dacă în răstimp de 30 zile va remonstra la judecătoria administrativă, contra dispunșăunilor ministrului.

6. Până aci ar fi încă cum ar fi, pentru că nici biserica nu pôte pofți, ca statul să împărtășescă în favoruri pe unii ca și aceia, despre cari se ar constata, că lucră contra intereselor și întregității statului; ba pe unii ca și aceștia, fiind vorbă despre preoți, trebuie să-l tragă la răspundere și auctoritatea bisericăscă, ținându-se de onestatea clericală și fidelitatea către stat. — Ar fi de dorit înse, că în ceea ce privește procedura disciplinară (v. punct. prec.) rezervată alt cum Ordinariatelor, ministrul să comunice dovedile sale Ordinariatelor, înainte de ce acestea și-ar pronunța verdictul, ca să nu se pôtă da înainte cazul, când vre un Ordinariat, în lipsa dovedilor, să pronunțe nevinovăția aceluia, carele ar fi într'adevăr vinovat.

7. Ca ocaziune de grele recriminări, și ast fel de mai gravaminos s'a socotit în trecut acel § 17 al legii, carele, în cât pentru preoții confesiunilor acatolice, normază modalitatea levării sumelor aplicabile. Tenórea §-lui este următoarea: „A 2-ik §-ban említett lelkészeknek az állam által a lelkészi jövedelem kiegészítésére engedélyezett összegek az egyes lelkészi állások és lelkészek felsorolásával utalványoztatnak ki. — A vallás és közoktatásügyi miniszter az egyes felekezetek illetékes hatóságával állapítja meg azon feltételeket, a melyek mellett a kiutalványozott összeget további eljárás céljából a felekezeti hatóság rendelkezésére bocsátja. — Ha megállapodás nem jött létre, vagy ha létre jött ugyan, de azt a felekezet megszegi, a megállapodás megszüntnek tekintendő és a kiutalványozott összeg azontul külön-külön és közvetlenül a lelkészeknek fizettetnek.“ — Dar dacă socotim bine textul legii, aici nu este vorbă despre preoții catolici apartinători celor trei rituri (latin, grec și armenesc) amintiti în §-ul 1 al legii, ci pe cum apriat se spune: „A 2-ik §-ban említett lelkészekről“, adică despre preoții confesiunilor acatolice pentru că § 2 sună așa: „A többi törvényesen bevett vallásfelekezet 1898 évi Január hó 1-ig már rendszeresített lelkészi állásainak jövedelme az állampénztár terhére évi 1600, illetőleg 800 koronára egészítetik ki.“ — Așa dară, mare equivocățiune a trebuit să se întimple, când așa numitele „subsidiu de stat“, preoților greco-catolici din unele diecese s'au asemnat la Ordinariat pe lângă așa condițiuni, cât acelea au produs resens. — Unde înse s'a ivit așa ceva, nu ar fi trebuit să se facă alta, de cât ca să se reflecteze ministrul la tenórea legii, și nu suferi indoelă, că ministrul s'ar fi adus ordinațiunea în consonanță cu legea.

8. Și dacă totuși ministrul și în viitor s'ar continua calea începută? Ce va fi de făcut atunci? — Ordinariatele, dar numai singur Ordinariatele, ca singure îndreptățite a reprezenta dieceșele sale față cu guvernul, esaminând firea condițiunilor, în cât acelea nu ar involva ceva de „intrinsece malum“, va se zică de contrariu dreptului natural ori

positiv dumnezeesc, vor sci de sigur compune diferențele, conform regulilor ecuității așa, că preoții interesați să nu fie scurtați în drepturile lor, de ore ce întregirea congruei, în urmarea dispunșăunilor legii, formând competența legală a preoților: Preoții au drept legal la aceea. — Chiar pentru aceea măsurile sinodali în această afacere, pentru aceea n'ar trebui să se pronunțe cu valoare de statut, pentru că și Benedict al XIV „De synodo diecesana“ L. IX. c. IX. ocupându-se mai pe larg cu tema: „Nulla in Synodo decidatur controversa, quae in materia jurisdictionis vertatur inter potestatem Ecclesiasticam et saecularem“, în urmă (§. XII.) vine la aceea conclusiune, că: „Jam vero, cum desperandum jam sit, ut potestas saecularis intra constitutos sibi ab antiquo limites contineri patiatur. imprudenter ageret Episcopus, si in sua Synodo aliquid decerneret, quo jurisdictionem sibi olim jure communi attributam, recuperare tentaret, rem siquidem impossibilem aggrediretur, et sine ulla Ecclesiae utilitate graviter apud Principem offenderet.“ Alt cum Benedict al XIV tot tractatul și-l bazează pe acel principiu a lui Fagnan, că: „In materia jurisdictionis Ecclesiasticae, et saecularis, consultus erit, nihil statuere, quam ut appareat, ex iuribus Ecclesiae, aliquid esse imminutum, vel usurpatum.“

Dr Augustin Laurant.

Noutăți.

Din archidieceșă. Preoții neo-ordinați Sim. Moldovan, a fost dispus adm. parochial în Noui săs. distr. Cichindeal, — Dem. Murșan, cooper. în Chechiș, distr. Dêrgea și Antoniu Filipescu, cooper. în Hăpria, distr. Sebeș.

Pentru sinod. S'a și început deja ținerea adunărilor protopopescei pentru alegerea delegaților la sinodul din 22 crt. După informațiile, ce avem, s'au ales la Tract. Turda preotul Nicolae Bațiu din Tritul sup. — la Tr. Ibaș-falăului preotul Teod. Borza din Val-hid, — la Sibiu capelanul Nic. Togan din Sibiu, — la Alba-Iulia preotul Ludovic Luca din Alba-Iulia. — Alte sinóde se țin în zilele acestea. Sperăm, că și preoții acestor tracte protopopescei vor fi la culmea chemării lor, pe cum au fost și aceea, ale căror concluse ne sînt cunoscut.

Principele Carol al României. Spre bucurie generală micul principe Carol a intrat în convalescență. Un singur medic mai veghiază la patul lui, Dr Romalo, medicul familiei moștenitorului. Buletine nu se mai publică, de cât rar.

Scolastic. Despărț. Mediaș al Reun. învăt. archid. își va ține adunarea generală la 19 Nov. n. a. c. în școala gr. cat. din Șeica mică. Începutul la 10 ore a. m. — Despărțământul Ernot al Reun. învăt. archid. își va ține adunarea generală în Bord, la 14 Nov. n. — Despărțământul Blaș își va ține adunarea generală de toamnă la 19 Novembre st. n. a. c. în școala gr. cat. din Mihălț.

Reforma calendarului. Încercările făcute în Rusia pentru schimbarea calendarului vechi, au suferit naufragiu. Comisia alasă cu pregătirea unui plan de reformă și-a depus incredințarea, declarând că e cu neputință (?) să satorască datul sərbătorilor după noul calendar. În tipul acesta va trebui să rămănem și pe viitor deosebiți de poporéle creștine, și să ne serbam zilele mari de astă dată cu 13 zile mai înainte. Sărman bizantinism!

Concurs școlar. Cu terminul de 15 Novembre se escrie concurs la stațiunea doctorală din parochia gr. cat. Teud a tractului protop. Almaș.

PARTE SCIINȚIFICĂ-LITERARĂ.

Viața și operele lui
Andrei Murășan.

(Continuare.)

Apoi se va întorce lira sa ocașională la nemişcerea și va cânta Deschiderea tipografiei românești diecesane din Sibiu la 1850; va deplânge și pe Lucian și Ioan Mocioni de Foen repozat cel dintâi în 23/11 și cel alalt în 25/13 Maiu 1854; va sărbători cele Trei monumente de la Buzău, Focșani și Iași; va mai vârsa lacrimi La mormintul protosingelului Grigoriu Pantași la 1854 și La al lui Dochsachi Hurmuzachi repozat la 30 Martie 1857. Va mai afla încă accente pe cordele lirei sale România la 1854 o dată și încă o dată și Moldova la anul 1855. Aceste, apoi Anul nou 1854 și Anul nou 1855, pe cum O fetiță la aniversarea mamei sale, două Epitafe, Unlogograf, șese—șapte versiuni și imitari de fabule și istorioare, ca Morarul cu fiul său din 1852, Vinătorul de Alpi din 1853, Lacrimile din 1854, Lupul în dōga de mōrte din 1855, Năluca din 1856, și Ducēsa Paluchin din 1857. — ȃtă o mare parte din poesia lui Murășan de la 1850 în cōce.

Tot atȃtea dovedī, cȃ lira sa a scȃpat pe povirniș în jos. Aceste sȃnt cele mai slabe producțiunile poetice ale lui Murășan. Poetul nostru cu greū se pōte însufleți, cu greū se aprinde, se învȃpȃieazȃ în poesiile sale, „cȃrī — ca sȃ mȃ folosesc de cuvintele lui Aron Densușan — de și ating a dese ori evenimentele mai însemnate din viața Romȃnilor, ele totuși nu mai aū nici energia, nici cȃldura de mai înainte, ci se perd în reflecșiuni, care din an în an devin tot mai dese, ȃr poesiile tot mai rari. . . Șpionagiul neîntrerupt, la care fusese supus, interdicțiunea superiorilor de a mai publica ceva, . . . loviturī și îndușmȃniri chiar de cȃtrȃ ai sȃi, înfrȃnsese sufletul simțitor al poetului.“¹⁾

Totuși între anii 1851—1855 mai aflȃm momente, în cȃrī poetul își forțȃzȃ lira și produce creațiuni mai alese. Atȃrī creațiuni sȃnt: Orfana din munți din 1851, Dorul meū, O diminȃȃ pe muntele Surul din 1853, Eremitul din Carpați, Elenuța în cetate, Locul fericirii, Morții de la Oltenița din 1854, apoi Mintea, Lumina și adevȃrul, Înșelatul, Cuvintul unui peregryn și Fanariotul și darea din 1855.

Dar sȃ vedem mai de aprȃpe cȃte va poesi din timpul declinului poetului nostru.

O diminȃȃ pe muntele Surul mai revȃcȃ în mintea poetului concordia și gloria strȃmoșȃscȃ:

Lucit-a o datȃ a vȃstrȃ virtute,
Romȃni de sub pȃla acestor Carpați,
În focuri mȃrețe, din timpuri trecute,
Cȃnd strinși în unire, ca lei vȃ luptați!

Un spirit energic domnia 'n mic și mare,
La sunet de buciom cu toți alergȃ
În cȃmpul lovirei, spre-a patriei scȃpare,
De ȃrde pȃgȃne, ce într'ȃnsa prȃda.

Ca frați de un sȃnge trȃia între sine
Romȃni de-atuncia, boer și țȃran,
Cȃci ura, ce nasce intrige strȃne,
N'ȃjunse sȃ rȃdȃ la peptul roman.

Fie care strofȃ e plinȃ de energie, de însuflețire; privirea în drepta îl duce în Muntenia, privirea în stȃnga, îl duce în Moldova; înainte îl duce la Mihai Eroul și la bravii strȃmoși, cȃrī trȃiau în unire și concordie și puteau arȃta fapte mari și mȃrețe, nu ca cei de azi, cȃrī și-aū perdut libertatea și credința.

Dar Mintea și Locul fericirii sȃnt încă și mai frumoșe. Ambele ne arȃtȃ pe poetul îmbrȃncit, dar chiar și în îmbrȃncirea sa încă mȃndru și puternic.

Nu este în Mintea nimic superfluū, nici ce sȃ nu ne stȃrcȃ admirațiunea. O apoteosȃ mai frumoșȃ și mai sublimȃ nici în gȃnd nu pōte esista. Nu ași în ea o singurȃ strofȃ, carea sȃ nu fie un adevȃrat mȃrgȃritar plin de idei atȃt de adȃnci și de frumoșe tȃte demne de minte, de acȃstȃ schinteȃ divinȃ a corȃnei creațiunilor.

Te mȃresc ființȃ fȃrȃ de 'nceput,
Pentru tot ce vede ochiul meū sub sȃre,
Pentru tot ce drepta-ți sȃntȃ a fȃcut,
De la om și fȃrȃ pȃnȃ la-aceea flȃre,
Care vegetȃzȃ numai un minut.

Ce mȃ face inșe ca sȃ te ador,
Este mintea, Dȃmnȃ, care-mi strȃlucesc,
Ca și un lucifer în al nopții nor,
Și 'n vnetul lumii blȃnd mȃ înșoșesc,
De cȃnd vȃd lumina și pȃnȃ cȃnd mor!

Ea-mi conduce pași sȃ mȃ pot feri
De leū și de tigru, care varsȃ sȃuge,
De foc și de apȃ, ce m'ȃr nimici;
Ea mȃ luminezȃ, ca sȃ sciū refrȃnge
Cursele dușmane, ori unde vor fi.

Ea desparte cȃțȃ de la ochiul meū,
Ca sȃ nu amestec credința deșȃrtȃ,
Cu credința dreptȃ într'un Dumnezeu,
Care o propuse simplu fȃrȃ cȃrtȃ
Ca la frați din fire însu-și fiul sȃu.

Locul fericirii își are frumșetele în sarcasmul, care ca un fir roșu, se trage peste ea. Conținutul ei este urmȃtorul: Un învățat mare vrea sȃ afle fericirea; o cantȃ în tronuri regesci, la bogati, la sȃraci, în mȃnăstiri, la pȃstori în bordeie și în palate, dar nicȃiri nu o aflȃ. În fine apoi

Rȃtȃcind o datȃ pe cȃi neumbrate,
Prin o silbȃ deȃȃ, dȃ de-un fort stricat.

Merge mai aprȃpe, vede, cȃ-aū ruine
De-un castel mȃestru din timpul trecut.
Ce deșȃrtȃciune, cugetȃ în sine!
Cȃte mȃni de lucru pentru'un lȃs pȃrut!

Cȃnd era sȃ lȃsȃ din aceea clȃdire,
Vede scris cu aur p'un vechiū monumint:
„Aici locnesc dulcea fericire,
„Pentru ori ce suflet viu, de pe pȃmȃnt!“

Cȃnd se plȃcȃ inșe sȃ cunȃscȃ bine
Locul fericirii și al ei palat,
Vede sarcofage tot cu ȃse pline;
Cȃde și se 'nchinȃ, cȃci sȃ luminat.

Durerea lui îl face, ca în unele poesi ale sale sȃ atace, sȃ lovȃscȃ, sȃ ironizeze. De atare naturȃ este a fȃrȃ de Locul fericirii încă Fanariotul și darea, Elenuța în cetate și Morții de la Oltenița.

În Elenuța în cetate¹⁾ se ironizezȃ fata de la sate, care ajunsȃ la orașe își schimbȃ portul și obiceiurile cele vechi, de și ea nu se sci purta în hȃnele cele nouȃ, nu se pōte afla ca damȃ de oraș, cȃci îi lipsesc cultura recerutȃ și manierele fine. Chiar de aceea zice și poetul plin de sarcasm:

— Vai de domnie,
Cȃnd n'o sci purta,
Mai bine 'n prostie,
De cȃt dȃmnȃ-ȃȃ!

În Morții de la Oltenița este încă și mai mușcȃtor sarcasmul sȃu. Ca sȃ putem deplin înțelegȃ poesia acȃstȃ, trebuie sȃ scim, cȃ Zacharie Carchelechi, redactorul Buletinului oficial al principatelor romȃnesci, dupȃ lupta din 1854 de la Oltenița, publicase în fȃcea sa, cȃ Nicolae, țȃrul Rusiei, carele pe acel timp era la suprafațȃ în principatele romȃnesci, a perdut numai 12 inși, pȃnȃ cȃnd Turcii aū perdut mai multe mi. ²⁾ La informațiunea acȃstȃ a Buletinului oficios scrie Andrei Murășan în acela-și an poesia sa Morții de la Oltenița, plinȃ de cel mai mare sarcasm. Cu multȃ ironie ne spune, cum dupȃ lupta de la Oltenița staū la porțile raiului patru mi de creștini, toți Ruși de origine, cȃrī aū cȃdȃt luptȃndu-se pentru credința cea adevȃratȃ, și acum cer, ca Sfintul Petru sȃ-l lase în raiū. Atunci Sfintul Petru virȃ mȃna în sin, scoȃte Buletinul oficios și cetescȃ de acolo, cȃ la Oltenița aū cȃdȃt numai doi spre zece Ruși.

Pentru doi spre zece
Și noi facem loc,
Cȃl alȃți sȃ plece
ȃnderet la foc!

Și acum sȃ trecem la fabulele și la istorioarele lui Andrei Murășan.

În fabule acum bajocuresce pe ȃmenii, cȃrī nu umblȃ dupȃ convingerile lor proprii, ci se întore dupȃ cum suflȃ vȃntul, fac tot ce spun alții și prin acȃstȃ fȃresce ajung din șodenie în șodenie, ca în Morarul și fiul sȃu; acum ironizezȃ pe cei cȃrī se mȃndresc cu fapte bune, de și acelea le-aū fȃcut numai siliți de împrejurȃri, ca în Lupul în dȃga de mȃrte, saū sbicuesce tirȃnia, pe cum în Asinul cu trei proprietȃri.

(Va urma.)

Prof. Ioan Raț.

¹⁾ Elenuța din poezie, dupȃ cum spun contemporanii, a fost soția baronului Ladislau Pop. De aceea Murășan a trebuit sȃ suferȃ mult pentru poesia acȃstȃ, cȃci pe baronul Pop și l-a fȃcut inimic neimpȃcat; se zice, cȃ chiar și punerea sa în dispoșibilitate încă ar sta în legȃturȃ cu uelȃtirile ambițiunii ofensate.

²⁾ Veți Branisce op. cit. pag. 18.

¹⁾ Cercetȃri Literare vol. I pag. 136.

Burul van het Roer.

Istorie de călătorie
de
Carol May.

I.

Asemenea unei sînxe uriașe, a cărei cîmilituri își așteaptă deslegarea deja de mil de ani, e așezată la vîrfurile sudice ale lumii vechi și spălată de două oceane colosale, masa Africii cea bogată de contrasturi în tocmă ca și de talne. Sute de mil de miluri de pătrate însetează aci sub blăstîmul nerodirii, ori formeză plateauri largi de puste, a căror vegetație săracioasă permite numai în anumite ploișor o existență gazelei și felurilor înrudite cu ea. Nenumărate riuete și wadi-uri se rostogolesc primăvara tunând și spumând până în vale, pentru ca deja după un curs scurt să se sbea în nășipul cel uscat și să însemne cu dărîmături de stîncă cursul său. Și pe unde civilizația cuteză, să pună îndrăznețul său picior pe pămîntul împotrivic, pe acolo îi caută, să se intrarmeze spre luptă cu nisce forțe, cari dispun de morțe și de nimicire. Și chiar lângă ținuturile acestea pustii crează o natură uriașă aparițiile vegetale și animale cele mai gigantice ale rotogolului pămîntului. În vreme ce arșița pustiei înădușe în nășipul ferbinte chiar și germele ierbuțelii celei mai mitite, pe atuncia nu de parte de aci notă masele „faunei celei fără de patrie” pe de-asupra apelor lacului; păduri dese de taleb întind coronele sale de finic spre cer, și pe o trupină, care pare a nu se pute nimici, întinde puternicul baobab ramii săi cel masiv spre lumina făcărătoare a soarelui. Aci în mörtea pustiei abia ai pute, să crești, că există vre un insect ori verme mititel, și colo la marginea pustiei răsună deja glasul lenului; girafa pasce în vîrfurile arborilor și tufelor; mai de parte bubue pămîntul sub pașii elefantului și rinocorului, și ipopotamul se tăvăle în nomolul adânc al apelor oprite.

Africa are o dezvoltare săracă a țărmilor și așa nu imbie marinariului primire ospitală, și civilizația poate, să o cucerească numai cu sfortări mari. De aceea cunoșcem Africa încă și astăzi mai puțin de cât America și Australia, despre existența cărora omenii nici nu visaseră măcar, pe când țărmul sudic al Mării mediterane se pusese deja în serviciul unei culturi înalte, carea înse durere a dispărut. Pe când în zonele mijlocii stegulețele de năși și vîntrelele număröse, cari adevărat că aparțineau numai unor corăbii litorale, se umflau deja de multă vreme în vînt, pe atunci a treia parte a lumii vechi zăcea asemenea unui colos mitic între oceanul atlantic și între cel indic, și numai a rare ori se aude vestea, că vre un marinariu îndrăzneț a cercat cu punerea capului o călătorie de-a lungul țărmilor ei.

Aceea, că deja poporile istorice ale vechimii ar fi cunoscut și încunjurat capul sudic al Africii, de parte supunere golă, parte mit. Așa credea bună oră Kant, că după cartea I. a Împăraților cap 22 e îndreptățit, să supună, că pe vremea împăratului israelit Iosafat călătoriile maritime, cari pornind din sinul arab încunjurau Capul și ajungeau în Spania, au fost un lucru obișnuit, și Erodot istorisește, că Cartagenienii, pe cari i-a trimis împăratul egiptean Necho, să fi făcut aceeași cale pe la 610 în. de Chr. De altmintrea deja și numai o pătrundere mai scurtă de-a lungul țărmului apusan al Africii, cum a fost călătoria Cartagenienului Anno pe la 500 în. de Chr. de și ea a ajuns cel mult până la Guinea, trecea de o încunjurare a continentului acestuia. Acea, că Endox din Cizic pornind din Gades să fi făcut o călătorie în jurul Capului până în sinul arab, e numai o fabulă.

Pare a fi sigur, că până către sfârșitul vîecului al XV-lea din spre nord nu a ajuns

nimeni până la Cap și în jurul lui. Regele Ioan al Portugalului a trimis o escadră mică de năși sub Variolomeiu Diaz; acesta întru adevăr a și încunjurat în anul 1487 Capul; dară o răscolă născută între marinarii lui a împedat pe omul acesta inimos, să pătrundă mai de parte. Din cauza furtunilor înfricoșate, prin cari i-a căutat, să trecă la promontoriul acesta, i-a numit „Cabo tormentoso”, „promontoriul furtunos”. Dară regele Ioan a schimbat numele acesta în „Capul bune sperări”, căci dînsul acum nu se îndoia mai mult, că a aflat calea maritimă spre țara minunilor numită India.

Următorii lui, regele Emanuil, a trimis o flotilă de patru năși sub Vasco da Gama, pentru ca să urmărească mai de parte calea descoperită. Acest bărbat renumit a și implinit problema acesta. Dară Portugezilor le-a fost tare numai de calea spre India; vîrfurile sudice ale Africii nu i-a interesat de loc.

Abia numai Olandezii au cuprins țara acesta în anul 1600 prin căpitanul de marină van Kisboek și au hotărît, să o colonizeze. Imigrații olandezi numiți Boeri sau Buri, au respins pe Otentoși, au pătruns pe încetul până la Caferi și au cuprins și de la aceștia o parte a țării după cealaltă. Colonia creșcu și prin acesta stîrni pisma Anglezilor. Aceștia se folosiră de toate mijlocele spre a da pe Olandezi în lături și nu se lăsară, până când în 1714 în pacea de la Paris li-s'a cedat lor țara acesta. În urma acesteia au sosit mulți coloniști englezi, cari au scurțat pe Buri olandezi în tot chipul, și între Anglezi și Buri s'a născut o vrășmașie, carea în luptele coloniei împotriva locuitorilor neași a avut un rol foarte însemnat.

Pe când pe locuitorii neași ai țării Capului Europeii îi socotiseră până acum de nisce orde incapabile, lupta, ce decurge încă și acum între Anglezi și Caferi, a dovedit, că cești din urmă sînt nisce vrășmași, cari nici de cum nu au, să se desprețuască. Și cu toate că ne caută, să supunem, că ei în tocmă ca și Indianii Americii încă vor peri în urma legii aceleia crudele, carea pare a fi dat Caucasianului problema de a lucra spre perirea fraților săi celor colorați, totuși avem, să ne așteptăm la aceea, că locuitorii de pe pustia Calahari se vor apăra în tocmă ca și sâlbaticii Apusului american până la sânge în contra vrășmașilor săi celor cu mult mai puternici de cât ei în totă privința. Mörtea unei națiuni nici o dată nu e o cădere fără veste în uitare, ci o trăsărire și luptă puternică, o împotrivire adevărată că din ce în ce tot mai slabă, dară totuși dălnitoare, carea în ura sa înflăcărată încă și în clipa cea mai de pe urmă mai cercă a trage cu sine și pe vrășmaș în perire. —

Călătorind o dată prin provincia olandeză Zeeland am făcut cunoștința unei familii și pe lângă totă săracia ei am aflat la ea o primire ospitală foarte cordială. Am înțeles atuncia, că un străunchiu al stăpînului casei s'a fost mutat în țara Capului bune sperări. Multă vreme s'au folosit de ori ce prilej de a cultiva cu el și cu ficiorul lui o corespondință, până când ficiorul cu alți mulți Buri împins de Anglezi a trecut Munții Balaurlui, pentru ca în colonia Transvaal de astăzi să-și întemeieze o patrie nouă. De pe vremea acesta au încetat veștile, dară familia totuși își aducea a mințe de rudeniile sale cu alipire vie, și când le-am amintit de propusul meu de a cerceta țara Capului, cu toții au dat năvală asupra mea, ca să-mi stărească promisia, că voi cercă, să afu rudeniile lor cele dispărute. Pentru cazul, dacă voi reuși, să-i descoper, mi-au încredințat o epistolă, și eu am părăsit Olanda cu dorința de a fi omenilor acestora bunii recunoscătorii în direcția acesta pentru ospitalitatea, cu care m'au primit.

Dacă am sosit în Kapstadt, am petrecut câta va vreme acolo, era apoi am călătorit către meză noapte și apus și acum cutrieram

Transvaalul, cu toate că stările de pe atuncia ale țării de loc nu erau ademenitoare pentru studiul etnografice.

Vestitul principe al Caferilor Ciaca, care cu drept cuvînt se numia Atila Africii sudice, își supusese mai multe vițe de Caferi și le dase o constituție răsboinică, care le înzecei capabilitatea de a se împotrivi Europeenilor. Frate-său Sicucuni năvălise asupra lui și-l omorise, pentru ca să usurpeze el stăpînia, și acum se începu între el și între Buri un șir de lupte, în cari Buri, pe de-asupra vrășmași și din partea guvernului englez prin nedreptate și despoiări, sevărăra minunii de vitejie. Mai apoi intenționa republica Transvaal clădirea unei căi de fer până la sinul Delagoa; dară ea prin calea acesta s'ar fi făcut neaținătoare din punct de vedere economic, și de aceea Anglia cercă, să zădărnicească executarea planului acestuia sumuțînd pe principele Caferilor Sicucuni la răscolă asupra Burilor și provădîndu-l cu armele de lipsă și folosind apoi situația ast fel creată de pretext spre a anecta republica „spre scutirea creștinismului”. Pe vremea acesta s'au întimplat, cele ce voi, să istorisească.

Călătoriile pe aici se fac de-a rîndul pe car cu boi. Dară eu după vechiul meu obicei, și pentru ca să ajung mai lute mai de parte, am preferit, să călăresc. Alături cu mine călăria Quimbo, un Cafer din vița Basuto, pe care mi-l tocmisem de călăuz. El servise multă vreme pe diferite ferme olandeze, era prietin al albilor și rupea limba olandeză. El de altmintrea pe călărie făcea o figură cam extraordinară. El avea o șurtă de bumbac, carea o înfășurase înprejurul soldului, era mai de parte era de tot gol și frecase trupul său cel de coloră întunecată și de o musculatură puternică și colțurosă cu o unsore, care adevărat că îi scutia pelea de împunsăturile neplăcute ale insectelor, dară de altă parte răspândia un miros ori mai bine zis o putore așa de penetrantă, că se pretindea o adevărată jertfă de sine de la cel ce avea, să petrecă în apropiere mai mare de cinci zeci de pași de el. Lucrul cel mai curios de pe el era chipul, în care își purta pîrul. Prin aplicare zilnică de gumă de acat și prin grije neobosită de ani îl cleise adecă în o formă compactă, carea împărțășia frisurei lui înfășurarea unei părechi de pantofi plecați cu tălpile spre olaltă, a căror călcăie formau culmea, pe când găvănăturile picioarelor erau îndreptate la deal. Quimbo le folosia de magazin pe sama unor nimicuri, cari în sine nu aveau nici un preț, dară pe sama lui erau nisce lucruri nespuse de momentöse. Urechile i-le întinșera deja în pruncia lui prin ponduri acățate de ele așa, că ele erau aproape așa de lungi ca și urechile unui căne de Fundlanda nouă. Și pentru ca să valoreze podobecele acestea ale sale, Quimbo se obișnuia, să facă din ele dimineta două volumuri și să vire în fiesce care volum câte una din dosele sale de tăbac de nas. A fară de aceea mai purta în fiesce care nare câte o verigă tare de aramă galbenă și — a bună samă o invenție a geniului lui celui estetic — de grumazi încopciase o curea lată și grosă, de care atirnau două clopote, cari mai înainte de aceea le purtasera nisce vaci, dară mai apoi le anectase dînsul a bună samă pe una din fermele amintite. Și pe lângă aceea se ținea ca călăreț chiar în poziția aceea nedescrptibilă, în care în ce-tele comediantilor vagabunși se obișnuiesc moima, să ședă pe cămilă, și când în decursul conversații doria, să-mi arete o față atentă, fiesce că realisa o rînjire înforătoare și căsca gura cât o șură și se înfășura în tocmă ca o specie zoologică, despre care eu a nevoe ar fi putut, să se spună, dacă se ține de rumețătoare ori de zăvoși ori de moime. Omul acesta era intrarmat cu o măciucă grea gătită din un lemn rășinos, cu un cuțit grozav și încovoiat și cu o dardă. Încă nu putui, să afu, dacă scia, să-și folosească armele acestea primejdiose.

Eă insu-mi călăriam pe un Anglez bun, dară pe sama lui Quimbo am putut să câștig numai unul din monstrurile acelea corpulente de Brabant, cari traseră după sine și tunurile lui Napoleon I de la un câmp de luptă la altul. Calul acesta avea nisece forme întru adevăr de elefant și pășia așa, cât era întru adevăr de lipsă, ca Quimbo, care ședea sgulit pe spinarea lui, să se folosescă de frine numai în casuri de tot urgente așa, că mai bucuros preferia să se țină cu mâinile de cămașa dobitocului.

Acuma călăria de-a stînga mea și se silia foarte tare în jargonul său, să-mi dea deslușiri despre stările politice ale țării.

„Am mynheer deja vedé Sicucuni, mare rege de Caferi?”

„Nu. Dora l-ai vădută tu?”

„Quimbo nu am vedé Sicucuni; Quimbo sînt bun Olanda. sînt bun Basuto, sînt reu Zulu. Dară Quimbo am auzi despre Sicucuni, Quimbo nu vreu vedé Sicucuni.”

„Așa dară te temi de el?”

Bunul Cafër își cășcă gura, cât puteam să-l privesc aprópe până în stomac, și-mi întorse nisece ochi, ca și cum ar fi voit, să mă arunce cu privirea sa în aer, ca și cu dinamită.

„Ce am mynheer zice? Quimbo sînt înfricoșat de Sicucuni? Mynheer nu cunosc Quimbo; Quimbo sînt curaj, Quimbo sînt putere, Quimbo mînc Sicucuni. Dară Sicucuni am mult Zulu, și Zulu am mult irua ¹⁾ și am mult pușcă. Anglia dau Zulu pușcă și praf, ca Zulu fac mort Olanda. Dară Quimbo nu am pușcă și praf; el nu pot pușca Zulu.”

„Dară noi călărim acuma la munții Quathlamba și vom ajunge apoi în țara Zuluilor! Dacă te vor împușca apoi!”

„Mynheer am pușcă și praf; mynheer voiți împușca mort Sicucuni și Zulu; Quimbo iubesc mynheer; mynheer dau Quimbo tăbac, și Quimbo dau mynheer în schimb suflet și trup!”

Declarația acésta de dragoste o însoți cu un gest așa de rugătoriu, cât simțitoriu Cafër își perdu echilibrul și abia mai avu atăta răgaz, cât să prindă din nou cămașa calului spre a se sguli éráși pe spinarea lui.

„E Sicucuni întru adevăr așa de reu?” întrebă el.

„Sicucuni am omorî om alb, muiere alb, prunc alb și am omorî Basuto; Sicucuni beu sînge și joc, când omor mult om, muiere și prunc alb. Sicucuni am omorî Bur la Blaukranz-Spruit; sînt Sicucuni bun?”

Cafërul avea dreptate. Îmi căntă, să mă gândesc la macelăria cea grozavă de lângă rîul Blesbok, unde Sicucuni a macelărit cu necredîntă mai bine de șese sute de Buri și Otentoși, și la crudelitatea, cu care la festivități a poruncit, să se ucidă între chinurile cele mai mari prinșii lui și în lipsa acestora chiar și cete întregi de ómeni de al lui; Dora rudenia lui, pacînicul Somi, prietorul Olandezilor, încă a putut, să scape de o ast fel de mörte numai cu fugă grabnică, și l-a căutat apoi, să afle, că muierea lui și unica pruncă, ce o avea, pe cari le trimisese înainte, au perit în pustia Calahari. Poruncile lui Sicucuni mirosau a sînge; pe urmele lui aburia sînge, și după răsbunare sîngerósă strigau jertfele cele nenumerate ale crudelității lui. Asprimea cea de fer, cu care guvernă, ținea cetele lui împreună, dară se scia, că ele doriau alt principe, și că în taină le părea reu, că nu puteau, să afle, unde petrece Somi.

„Nu, Sicucuni nu e bun; dară pedepsă îl va ajunge, și el nu va mai fi multă vreme principele Zuluilor.”

„Sicucuni bat — o, o, mynheer,” se intrerupse, „Quimbo ved om acolo la munte; om încă călăresc pe cal ca Quimbo și mynheer!”

El arătă cu o mână înainte. Acolo înaintea noastră întru adevăr se și vedea în

óre care depărtare un călăret, care călărise spre munți în o direcție, ce forma un unghi obtus cu a noastră, și de aceea nu-l zărise-răm până acuma.

„Un Bur ori un Anglez,” zise el.

„Înainte, Quimbo! Avem, să-l ajungem!” Impintenăi pe roibu lui, și el în dată porni în tropot. Brabantul cerca, să facă și el în tocmă, dară într'aceea își arunca spatele cel gras în dreapta și în stînga așa, că Quimbo ajunse în primejdia de a suferi naufragiu.

„O, o, mynheer!” urla Cafërul. „Cal fug mult lute; Quimbo perd braț, Quimbo perd picior. Quimbo perd Quimbo și cal! Unde voiți fi Quimbo, când mynheer caut Quimbo?”

Mica lecție de călărit putea, să-i fie numai de folos. De aceea nu micșorai de loc iuțela calului meu, și urmarea fu, că Quimbo încă nu micșorai fortissimul urlării sale. Așa nu avui, de ce să mă mir, că străinul ne băgă de samă, deja mai înainte de ce l-am fi ajuns. El se întorse și ne așteptă.

El călăria asemenea pe un Anglez, dară era lucru învederat, că acesta avea, să pörte o sarcină cu mult mai mare de cât al meu, căci omul avea o figură foarte lată și robustă și o construcție, în care putea, să se supună o forță de tot mare. Fața lui cea lată pe lângă totă bunătatea sa totuși avea o expresie foarte încredută, și ochii lui cei ageri, cu cari privia curios la mine, a bună samă scia, să privescă și mai furtiv ca acuma, când răspundend la salutarea mea mă salută și el ridicându-și mîna.

„De unde?” îmi zise scurt, dară nu cu glas neprietinos.

„De ieri dimineță de colo din colo de la Willem Larssen.”

„Willem Larssen? Bun Neederlands-mann! Și în cătrău, mynheer?”

„Nișel preste munții Rand.”

„Ce afacere ai acolo?”

Omul întreba mai mult, de cât ar fi permis curtenia, dară fața lui avea într'aceea o anumită expresie de bunăvoință, carea mă îndemnă, să răspund liniștit:

„Voiți, să cunosc țara, mynheer, alt ceva nimic.”

Acum își puse mîna gînditoriu pe barbă, ochii păreau a i-se întuneca, și el întrebă mai aspru:

„Țara vei, să o cunosc, mynheer? Așa! Sînt acuma mulți ómeni, cari vor, să cunoscă țara de colo din șes, și totuși nu vor cunoscé alt ceva, fără numai asta!”

Și într'aceea își puse pumnul pe patul roerului său sau pe puscii sale, carea o purta aninată de umăr. El era un Olandez, asta se înțelegea de la sine.

„Asta e și părerea mea, mynheer,” răspunsei. „Întru adevăr nu e lucru bun, să sumuți pe om asupra altui om, ca după ce se vor uide amîndoi, să bagî în buzunariu mörtenirea îndoită!”

Pe loc se îmbălbăni din nou ochii și glasul lui.

„Așa dară nu ești Anglez, pe care are omul să-l numescă sir?”

„Nu, eu sînt German, de colo din Saxonie, și gîndesc, că noi ne derivăm cu Olandezii de la aceiași strămoși germani.”

„Așa e bine! Sînt mulți Germani aci în țara asta, și ei toți țîn cu noi. Bine ai venit!”

Îmi întinse dreapta sa, și eu i-o strînssei. Apoi aruncă o privire surîdătoare spre însoțitorul meu.

„Servitoriu d-tale?”

„Servitoriu, călăuz și talmaci, mynheer; un om minunat și bun, ca și care nu ai afla curénd altul.”

„Acum pöte, să formeze corpul de rezervă, mynheer, căci de cum va îmi permitiți, voiți, să fiu eu călăuzul d-tale. Dora și d-ta călăresci spre pasul Beznidenhout.”

„Așa e!”

„Acesta e și drumul meu, și dacă-ți va face plăcere, vom petrece de o cam dată împreună. Numele meu e Kees ¹⁾ Uys.”

(Va urma.)

Bibliografie.

A apărut și se află de vindare la **Tipografia seminarială din Blaș:**

Sfinta și Dumnezeesca EVANGELIE

a Domnului și Dumnezeului nostru
Isus Christos

revédută după originalul grecesc și acum întâia dată tipărită cu litere străbune în zilele preainălțatului Împărat al Austriei și Rege Apostolic al Ungariei Francisc Iosif I. cu binecuvîntarea Preasfințitului nostru Arhiepiscop și Mitropolit de Alba Iulia și Făgăraș Dr Victor Mihályi de Apsa.

Blaș 1900.

De la sfinta Unire 200.

În ce privesc **prețul Evangheliei** Veneratul Cier îl cunosc din circulariul din 12 Iuliu 1899. Dar fiind că sînt mulți din diecesele sufragane, cari ar dori să-și procure ediția acésta a Evangheliei și nu sciu prețul ei, spunem, că un esemplariu costă: erudo **8 fl. 50 cr.**, broșurat **8 fl. 65 cr.**, ér legat în pele roșie, cu cadru aurit pe table, cu cei patru Evangestii, cu cruce și cu copcie **12 fl. 50 cr.** Legătura mai elegantă se compută după calitatea peleii și a decorațiunilor, cari se vor dori.

„Istoria diecezei gr. cat. de Oradea-mare” de Dr Ioan Ardeleanu, partea I și II-a se află spre vindare la auctorul. Oradea-mare. Nagy-magyar utoza gör. kath. elemi iskola. Partea I. 80 cr., partea II. 60 cr., ambele 1 fl. 40 cr. 10 cr. porto, pentru teologi și învățatori sau pedagogi cu 1 fl. 10 cr. ambele părți.

G. Coșbuc: **Războiul nostru pentru ne-atinare**, ed. III. Bucuresci, edit. C. Sfetea, XVIII+287. pag. prețul 50 cr.

G. Coșbuc: **Povestea unei coroane de oțel**, Bucuresci, edit. C. Sfetea, XVII+260. cu o mulțime de ilustrații, prețul 75 cr.

Recomandăm cu totă căldura cetitorilor nostri aceste două cărți cari povestesc într'o limbă admirabilă și descriu cu o plasticitate de neajuns vitejiile armatei române și a regelui său, în campania de la 1877—1878.

Istoria legii noué de Dr V. Szmigelski, tom. I. Tinerețele lui Isus. Isus ca profet. Tomul acesta în 8° mare are 399 pagini și costă fl. 2.

„Ben Hur”, de Lew. Wallace, tom. I. 539 pag., tom. II. 508 pag., prețul broșurat 1 fl. 45 cr. Blaș. Tipografia seminariului arhiepiscopescan. 1898.

Judita Secula n. Truța: **Din vremuri apuse**, Bucuresci 1899, pag. 110, prețul 1 leu.

¹⁾ Corneliu.

Editor și redactor răspundător:
Dr Vasile Suciu.